

УДК 338:657

FEATURES AND TAX TECHNOLOGIES OF REGISTRATION AND ACCOUNTING OF TAX PAYERS IN UKRAINE

ОСОБЛИВОСТІ ТА ПОДАТКОВІ ТЕХНОЛОГІЇ РЕЄСТРАЦІЇ Й ВЗЯТТЯ НА ОБЛІК ПЛАТНИКІВ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ

Kostyshyn N.S. / Костишин Н.С.

c.e.s., associate prof. / к.е.н., доцент

ORCID: 0000-0003-2736-4843

Chortkivskiy institute of enterprise and business of WUNU,

Chortkiv, St.Bandery,46, 48501

Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу, ЗУНУ,
Чортків, Ст.Бандери, 48501

Анотація: У статті розглядається особливості та податкові технології реєстрації платників податків в залежності від вибору виду їх діяльності. Сучасний стрімкий розвиток економічних процесів та цифровізації усіх сфер життєдіяльності вносить зміни у кожен ланку економіки та взаємовідносин між підприємцями і державними органами. Усе більше сприяє створенню власних бізнесових справ, якими люди проявляють свою незалежність. Перш ніж почати працювати слід володіти знаннями законодавства відповідної країни щодо ведення того чи іншого бізнесу. У статті чітко прописані основні етапи реєстрації бізнесу в Україні. Визначено особливості національного законодавства, обґрунтовано варіанти вибору систем оподаткування. Розкрито специфіку взяття на облік у відповідних державних органах України. Наведена інформація допоможе майбутньому підприємцю уникнути помилок та труднощів на етапі реєстрації власного бізнесу.

Ключові слова: бізнес, фізична особа підприємець, облік, система оподаткування, єдиний державний реєстратор, книга обліку доходів, вид економічної діяльності.

Вступ.

Сучасна економіка кожної країни пов'язана із формування та розвитком комерційної діяльності в різних сферах та за різних прав власності. Домінуючою роллю в більшості країн, особливо в демократичних, є розвиток приватного бізнесу, де певна частка належить приватним підприємцям, малим та середнім бізнес-структурам. Популярність «роботи на себе» усе більше захоплює людство, що супроводжується виникненням значної кількості самозайнятих осіб, відкриття бізнесових справ тощо. Особливо гостро це постає сьогодні під впливом розвитку цифрових технологій, можливостей легкого доступу до інформаційних потоків, швидкого обміну відповідною інформацією.

Для успішного ведення бізнесу потрібні знання про функціонування певних економічних законів, формування та розвитку ринкових відносин, розбудови діяльності на правах здорової конкуренції та взаєморозрахункових відносин із контрагентами і т.д. Першим етапом початку ведення власної бізнесової справи є її визнання та узаконення діяльності відповідно до законодавчих норм та особливостей, які притаманні конкретній країні. Певні особливості існують і в Україні, а відповідно, знання про такі норма та правила допоможуть українцям та представникам інших країн, корті бажають відкрити бізнес в Україні, легко справитися із труднощами, що виникатимуть на цьому етапі.

Метою цієї статті є дослідження українських особливостей та податкових технологій реєстрації й взяття на облік платників податків у нашій країні.

Для досягнення мети основні завдання полягають у систематизації норм та правил реєстрації платників податків в Україні, розкритті особливостей взяття їх на облік в податкових органах, з врахуванням специфіки ведення діяльності та у розрізі категорій фізичних чи юридичних осіб.

Основний текст.

До думки про відкриття власного бізнесу кожна людина приходять під впливом різноманітних фінансових, психологічних, економічних, соціальних факторів та аспектів, які формують її бачення розвитку приватної справи. Загалом бізнесова діяльність в Україні можлива за однією із двох форм – ФОП (фізична особа-підприємець) та юридична особа. Таким чином, першочергово потрібно визначитися, за якої саме форми бажає майбутній підприємець працювати. Якщо бізнес невеликий та не планується використовувати значну кількість найманих працівників, то краще реєструватися як ФОП, в іншому випадку – як юридична особа.

Процес реєстрації бізнесу в нашій країні регулюється Конституцією України та Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань», а також іншими нормативними документами, які відображають особливості конкретної сфери економічної діяльності. В залежності від того, чи підприємець буде реєструватися як фізична чи юридична особа виникає перша особливість, яка притаманна українському законодавству: юридичні особи подають для реєстрації свого бізнесу документи у паперовому вигляді за адміністративно-територіальною адресою свого перебування (місцем реєстрації), а фізичні особи можуть подавати документи в електронному вигляді не прив'язуючись до територіального місця розташування чи діяльності [1, ст.2].

Зареєструватися як особа-підприємець може як резидент так і нерезидент України, якому виповнилося 18 років. Проте відповідно до статті 35, 50 Цивільного кодексу України, така можливість надається підліткам, яким виповнилося 16 років тільки з дотриманням обов'язкової умови – представленням «письмової згоди батьків (усиновлювачів), піклувальника чи органу опіки та піклування» [2].

Яку б форму не обрав підприємець (ФОП чи юрособа) процес реєстрації здійснюється у послідовності певних етапів (рисунок 1).

Отже, на першому етапі необхідно вирішити головне питання – вибір сфери майбутньої діяльності. Від такого вибору залежить не тільки визначення правильності КВЕДу, а й вибір системи оподаткування.

Наступною особливістю реєстрації приватного бізнесу в Україні є вибір системи оподаткування, оскільки в нашій країні дозволено дві форми: загальна та спрощена. Підприємці, які обирають загальну систему оподаткування повинні знати, що вони зобов'язуються сплачувати 18% податку на прибуток, який розраховується щомісячно від суми отриманого доходу до оподаткування, та обов'язково є платниками податку на додану вартість (ПДВ). Ті підприємці, котрі обирають спрощену систему оподаткування сплачуватимуть Єдиний

податок. Вибір системи оподаткування відповідно до українського законодавства є добровільним. Слід пам'ятати, що відповідно до чинного Податкового кодексу України (ПКУ) не всі можуть вести свій бізнес за спрощеною системою оподаткування, адже є низка видів діяльності, яким це заборонено (таблиця 1).

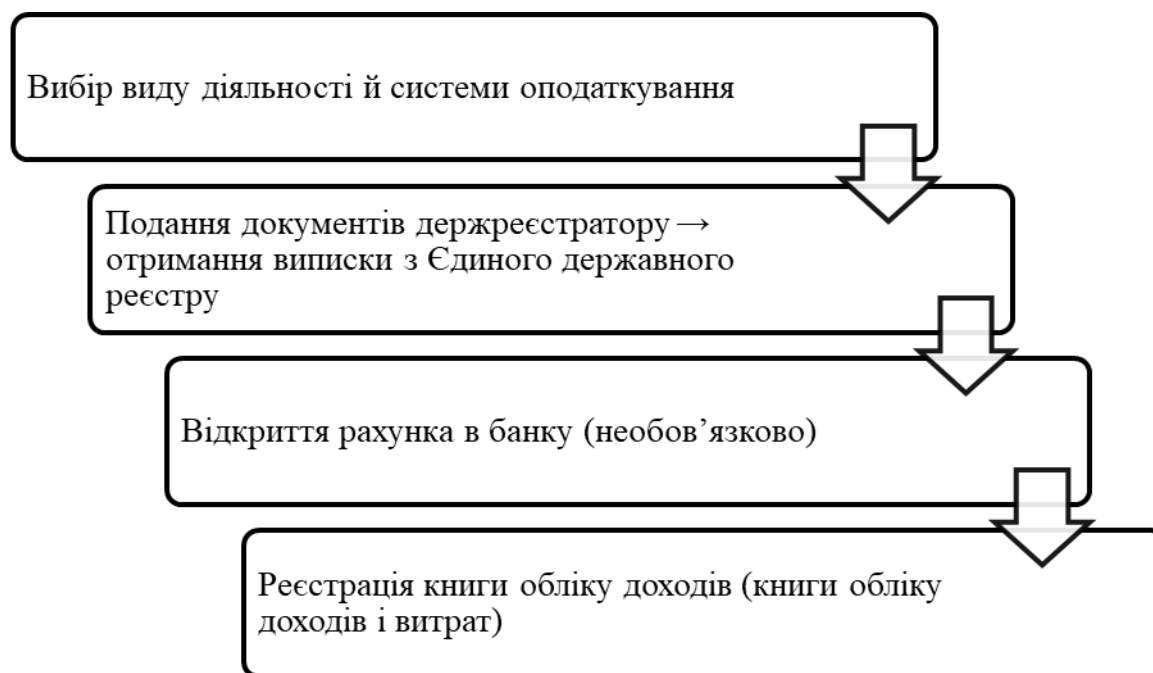

Рисунок 1 – Основні етапи реєстрації бізнесу в Україні

Джерело: Сформовано автором на основі [1]

Таким чином, для усіх інших видів діяльності, які не підпадають під обмеження, підприємці можуть обирати спрощену систему оподаткування. Визначившись із видами бізнесової діяльності, підприємцю слід з'ясувати у Класифікаторі видів економічної діяльності відповідні коди. Це можна зробити з допомогою Національного класифікатора України [4] чи у відповідному сервісі, який розроблено Держстатом України [5].

Коди КВЕД вказуються у заяві, яка подається відповідним органам, і свою діяльність підприємець буде вести виключно в межах визначених кодів. Оскільки ще однією особливістю українського законодавства щодо реєстрації бізнесу є необмеженість у виборів видів діяльності, то доречно заздалегідь максимально визначити усі майбутні види діяльності із відповідними кодами КВЕД, щоб у найближчій перспективі не довелося перереєструвати свій бізнес. Обрання великої кількості КВЕДів не зобов'язує підприємця вести усі ці види діяльності, але якщо в майбутньому його бізнес розшириться, то уже не потрібно буде здійснювати бюрократичні зміни в установник документах.

Наступним етапом реєстрації бізнесу є збір відповідних документів та їх подання Державному реєстратору. Як уже зазначалося ФОП може подати документи в електронному вигляді. Для цього можна використати додаток «Дія». Особливою умовою в електронній подачі є наявність у підприємця електронного підпису. Подати документи можна також з допомогою електронної пошти у Центр надання адміністративних послуг (ЦНАП) або

нотаріусу. Подати документи у ці органи можна також і у паперовому варіанті.

Таблиця 1 – Перелік видів діяльності, яким відповідно до українського законодавства заборонено обирати спрощену систему оподаткування

№ з/п	Вид діяльності, яким заборонено перебувати на спрощеній системі оподаткування	Винятки
1	2	3
1	Діяльність з організації, проведення азартних ігор, лотерей (крім розповсюдження лотерей), парі (букмекерське парі, парі тоталізатора)	до азартних ігор не належать, зокрема, гра в більярд, кеглі (боулінг) та інші ігри, які проводяться без отримання гравцем призу (виграшу), гра на гральних автоматах типу «кран-машина», де як виграш гравець отримує виключно матеріальні речі (іграшки, цукерки...)
2	Обмін іноземної валюти	немає
3	Виробництво, експорт, імпорт, продаж підакцизних товарів	це обмеження не стосується: – роздрібною продажу паливно-мастильних матеріалів у ємностях до 20 літрів; – діяльності, яка пов'язана з роздрібним продажем пива, сидру, пері (без додавання спирту).
4	Видобуток, виробництво, реалізація дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, у тому числі органогенного утворення	виробництво, постачання, продаж (реалізація) ювелірних і побутових виробів з дорогоцінних металів, дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення і напівдорогоцінного каміння, але тільки для ФОП третьої групи, які сплачують Єдиний податок у розмірі 5 % від отриманого доходу.
5	Видобуток, реалізація корисних копалин	ФОП можна торгувати виробами з корисних копалин загальнодержавного і місцевого значення, виготовленими із сировини, придбані в суб'єктів господарювання, які здійснюють їх видобуток
6	Діяльність у сфері фінансового посередництва	не поширюється на діяльність у сфері страхування, яка здійснюється страховими агентами
7	Діяльність з управління підприємствами	немає
8	Діяльність з надання послуг пошти (крім кур'єрської діяльності) та зв'язку	ФОП, які здійснюють кур'єрську діяльність (надають кур'єрські послуги), можуть бути єдино податниками, а також підприємці, які здійснюють діяльність з надання послуг інтернет-зв'язку без використання радіочастотного ресурсу
9	Діяльність з продажу предметів мистецтва та антикваріату, діяльність з організації торгів (аукціонів) виробами мистецтва, предметами колекціонування або антикваріату	немає
10	Діяльність з організації, проведення гастрольних заходів	немає
11	Технічні випробування та дослідження	до технічних випробувань і досліджень належать: – тестування матеріалів, узятих у тварин; – зорова діагностика, дослідження й аналіз медичних та стоматологічних матеріалів
12	Діяльність у сфері аудиту	немає
13	Страхові (перестрахові) брокери	немає

Джерело: Сформовано автором на основі [3]

Важливо звернути увагу, що реєстрація через портал «Дія» та у ЦНАП відбувається безкоштовно, але триватиме протягом трьох-чотирьох днів. А от скористатися послугами нотаріуса можна тільки за відповідну вартість, проте така процедура займе один день. Також особливістю українського законодавства є те, що подавати документи може підприємець особисто, або ж уповноважена його особа. В останньому випадку потрібно буде пред'явити додатковий документ – нотаріально засвідчені права представлення підприємця такою особою та виконання нею відповідних обов'язків.

Відповідно до норм законодавства України для реєстрації підприємцем слід подати такі документи:

- ✓ заяву (форма 1) про державну реєстрацію фізичної особи підприємцем відповідної форми, яку затверджує Міністерство юстиції України;
- ✓ заяву (за бажанням) про обрання фізичною особою спрощеної системи оподаткування;
- ✓ для осіб віком 16-17 років нотаріально засвідчену письмову згоду батьків (усиновлювачів) або піклувальника чи органу опіки та піклування;
- ✓ паспорт громадянина України, або ID картку із відповідним витягом.

Ще однією особливістю українського законодавства є поділ підприємців, які бажають працювати за спрощеною системою оподаткування на 4-и групи. Такий поділ залежить від ряду чинників, зокрема чи використовується наймана праця робітників, від видів діяльності та від величини отриманих доходів підприємцем. Особливу групу становлять фермерські сімейні господарства – четверту. Щоб скористатися можливістю сплачувати Єдиний податок такі підприємці відповідно до п. 291.4 ПКУ повинні володіти сільськогосподарською земельною ділянкою і/або земель водного фонду площею не менш як 2 га, але не більш як 20 га [3], а також не наймати сторонніх осіб для виконання відповідних робіт. А для реєстрації свого фермерського господарства сімейного типу потрібно крім перерахованих вище документів додати Договір (декларацію) про створення такого фермерського господарства.

Під час реєстрації бізнесу підприємець повинен стати на облік у відповідних державних органах:

- як платник податків і зборів – в орган Державної податкової служби;
- як платник єдиного соціального внеску (ЄСВ) – у Пенсійному фонді;
- органах статистики.

Сьогодні в Україні така процедура здійснюється автоматично під час подання документів Державному реєстратору. Тобто, від підприємця це не потребує жодних додаткових зусиль. Держреєстратор у день проведення реєстрації ФОП у Єдиному державному реєстрі передає відповідну інформацію самостійно до вказаних вище органів для взяття його на облік. Відповідно у визначений час підприємець отримує від держреєстратора виписку з Єдиного державного реєстру, де вказано інформацію про його реєстрацію та взяття на облік у органи пенсійного, статистики та податкової.

Третій етап реєстрації бізнесу є відкриття підприємницького рахунку у банківській установі. Така процедура відповідно до українського законодавства також є добровільною, тобто якщо ФОП не бажає відкривати такого рахунка, може цього і не робити. Але слід панятами, що відображення в обліку власного майна ФОП слід розділяти із майном, що належить йому як простому громадянину. Ми вважаємо, що для полегшення славної облікової роботи ведення бізнесу краще відкрити такий рахунок. З даного рахунка також підприємець автоматично може сплачувати відповідні податки та збори, його вільно може вказувати на усіх відповідних розрахункових документах контрагентам (покупцям чи постачальникам) та здійснювати інші фінансові операції, які стосуються виключно підприємницької діяльності.

Черговою особливістю українського законодавства є і те, що кількість таких рахунків не обмежується, а також не обмежуються й банківські установи, в яких вони відкриті. Єдине правило, що тільки один з усіх рахунків має виконувати головну роль (бути Головним), що означає, що саме з нього повинні сплачуватися усі збори та податки до державних органів. В сучасних умовах цифровізації та Інтернет-зв'язку позитивним моментом є те, що підприємцю після відкриття даного рахунка не потрібно уже звертатися в податкові органи для взяття його на облік. Така процедура відбувається автоматично за поданням банку у відповідні податкові органи.

Останнім етапом реєстрації бізнесу є реєстрація Книги обліку доходів або Книги обліку доходів та витрат підприємця.

Незважаючи на те, яку систему оподаткування обрано ФОП він зобов'язаний вести облік свої господарської діяльності за відповідними нормами та рекомендаціями. Ведення обліку в Україні регламентується Законом України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку й іншими нормативними документами. Відповідно до них, підприємця зобов'язані чітко та в повному обсязі відображати інформацію про отримані доходи від усіх видів діяльності, а також відображати витрати, які були понесені у відповідному періоді для досягнення цих доходів.

Враховуючи особливості загальної та спрощеної системи обліку та оподаткування в Україні ФОП, які перебувають на загальній системі оподаткування та ФОП третьої групи, які зареєстровані як платники ПДВ зобов'язані вести Книгу обліку доходів і витрат. Усі інші групи осіб-підприємців, які перебувають на спрощеній системі достатньо вести Книгу обліку доходів. Такі зобов'язання пов'язані із основними показниками, які потрібні для визначення відповідних податків (Єдиного податку чи податку на прибуток) та зборів.

Обидві Книги обліку можна вести як у паперовому так і електронному варіантах за бажанням підприємця. Тільки слід використовувати відповідні форми Книг, які затверджені Міністерством фінансів України. У першому випадку (для паперового формату) Книгу слід зареєструвати у податковій попередньо пронумерувати усі сторінки та прошнурувати їх й скріпити підписом підприємця. У другому випадку (для електронного формату) потрібно

отримати відповідні сертифікати електронних ключів та укласти договір про визнання електронних документів з контролюючим органом. Якщо підприємець не зареєструє Книги обліку його чекає штрафна санкція у сумі від 3 до 8 неоподаткованих мінімумів доходів громадян.

Висновки.

Таким чином, розглянутий механізм реєстрації бізнесу в Україні показує особливості вітчизняного законодавства та податкові механізми і технології вибору системи оподаткування в залежності від видів діяльності, які планує здійснювати підприємець. Вважаємо, що подана схема допоможе майбутнім підприємцям уникнути помилок та проблематичних питань під час проведення процесу реєстрації власної приватної справи.

Література:

1. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» зі змінами та доповненнями № 4017-IX від 10.10.2024р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
2. Цивільний кодекс України зі змінами та доповненнями № 3778-IX від 05.06.2024р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Податковий кодекс України зі змінами та доповненнями № 4143-IX від 17.12.2024 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. Класифікатор видів економічної діяльності. Національний класифікатор України зі змінами № 47 від 04.01.2023р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
5. Державна служба статистики України. КВЕД-2010 перелік секцій види економічної діяльності. URL : https://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html

References

1. Law of Ukraine “On State Registration of Legal Entities, Individuals - Entrepreneurs and Public Organizations” as amended No. 4017-IX dated 10.10.2024 Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15#Text>
2. Civil Code of Ukraine with changes and additions No. 3778-IX dated 06/05/2024. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Tax Code of Ukraine as amended No. 4143-IX dated 12/17/2024. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text>
4. Classifier of types of economic activity. National Classifier of Ukraine with changes No. 47 dated 04.01.2023. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text>
5. State Statistics Service of Ukraine. KVED-2010 list of sections types of economic activity. Available at: https://kved.ukrstat.gov.ua/KVED2010/kv10_i.html

Abstract. *The article examines the peculiarities and tax technologies of taxpayer registration depending on the choice of their type of activity. The modern rapid development of economic processes and digitization of all spheres of life brings changes to every link of the economy and the relationship between entrepreneurs and state bodies. More and more people are promoting the creation of their own business cases, through which people show their independence. Before starting to work, you should have knowledge of the legislation of the respective country regarding the conduct of a particular business. The article clearly describes the main stages of business registration in Ukraine. The peculiarities of the national legislation are determined, the options for choosing taxation systems are substantiated. The specifics of registration in the relevant state*

bodies of Ukraine have been disclosed. The given information will help the future entrepreneur to avoid mistakes and difficulties at the stage of registering his own business.

Key words: *business, individual entrepreneur, accounting, taxation system, unified state registrar, income accounting book, type of economic activity.*

Статтю надіслано: 08.01.2025 р.

© Костишин Н.С.